

TN § 16**Remiss. Riksintresse värdefulla ämnen och material norra Gotland**

Ärendenummer: TN 2025/3897

Paragraf föregående instans: TN AU § 15

Tekniska nämndens beslut

1. Tekniska nämnden rekommenderar regionstyrelsen, i egenskap av VA-huvudman, att avstyrka föreslagen utvidgning av riksintresset för Storugns-Klinthagen, Fleringe, Rute och Stucks i de delar som kommer i konflikt med vattenskyddet för området Bästeträsk.
2. Beslutet förklaras omedelbart justerat och översänds till regionstyrelsen för slutligt beslut.

Sammanfattning

Sveriges geologiska undersökning, SGU, arbetar med en översyn och revidering av detaljavgrensningen för de fyra befintliga riksintresseanspråken för värdefulla ämnen eller material på norra Gotland: Storugns-Klinthagen, Fleringe, Rute och Stucks.

Region Gotland har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på förslaget, ursprungligen till senast den 16 januari 2026 men myndigheten har beviljat Region Gotland anstånd till senast den 30 januari 2026. Tidigare teknikförvaltningen har tillsammans med berörda funktioner vid tidigare samhällsbyggnadsförvaltningen och regionstyrelseförvaltningen arbetat fram upprättat förslag till yttrande. Yttrandet behandlas i tekniska nämnden den 21 januari och i regionstyrelsen den 28 januari, vartefter det expedieras till SGU.

Bedömning

Förvaltningen vill inledningsvis påpeka att Gotland redan i dag tar ett stort ansvar för den nationella försörjningen av såväl cement som kalksten för andra ändamål. För Gotland är det av stor betydelse att de industriverksamheter som etablerar sig på ön och som genom sin verksamhet påverkar vatten, natur och människors närmiljö på ett negativt sätt, också kan bidra till att skapa positiva effekter inom andra områden såsom näringsliv och arbetsmarknad. I det underlag som SGU presenterar ser förvaltningen inga tydliga positiva effekter där Gotland som samhälle kan ges fördelar av en utökad kalktäktsverksamhet, tvärtom uppstår ett antal risker rörande just vatten, natur och människors närmiljö.

Förvaltningen konstaterar att reviderade och utökade riksintresseanspråk för kalkstensfyndigheter inte per automatik innebär att hela områdena kommer att tas i anspråk för utvinning. Detta avgörs vid en tillståndsprövning i domstol där en avvägning mot bland annat andra riksintressen sker. Däremot finns det anledning att tro att ett beslut om ett mer omfattande riksintresseanspråk för

kalkstensfyndigheter kan stärka möjligheten för en aktör att erhålla tillstånd för utökad utvinning av fyndigheten.

Mot föreslagna utökningar av riksintresseanspråk för kalkstensfyndigheter på norra Gotland står Gotlands behov av att fortsatt kunna producera en tillräcklig mängd dricksvatten av god kvalitet och att dessa möjligheter inte försämras över tid. Särskilt viktigt blir detta mot bakgrunden av den närliggande kommunala vattentäkten i Bästeträsk riskerar att påverkas negativt som ett resultat av fortsatt eller utökad täktverksamhet.

Vidare har Region Gotland ställt sig positiva till etableringen av den blivande nationalparken Bästeträsk och bedömer att vissa av de föreslagna utökningarna av befintliga riksintresseanspråk för värdefulla ämnen och mineral kan utgöra en intressekonflikt med tillskapandet av nationalparken och dess betydelse för det rörliga friluftslivet, besöksnäringen och kringliggande verksamheter. Nationalparken förväntas bidra med positiva aspekter gällande utvecklingen av näringslivet och andra effekter som är av betydelse för samhällsutvecklingen på norra Gotland. Region Gotland har tidigare yttrat sig om liknande riksintresseanspråk och understryker vikten av en balans mellan industriell utveckling och andra intressen.

SGU:s redovisning av andra riksintressen på norra Gotland

I underlaget till remissen redovisar SGU de fyra riksintresseområdenas överlapp med befintliga riksintresseområden. Förvaltningen konstaterar att utökningen som föreslås innebär ytterligare överlapp med ett antal riksintresseområden:

Storungs-Klinthagen: utökningen innebär ytterligare överlapp med Natura 2000-områden och riksintresse för friluftsliv.

Rute-Stucks: utökningen innebär ytterligare överlapp med Natura 2000-områden, riksintresse för friluftsliv, riksintresse för naturvård och riksintresse för kulturmiljövården. Föreslagen utökning av Rute-Stucks innebär vidare att vissa delar av riksintresseanspråket överlappar med den föreslagna avgränsningen för den blivande nationalparken Bästeträsk.

Förvaltningen konstaterar även att SGU inte redovisar förekomsten av andra riksintressen som angränsar eller ligger i nära anslutning till de fyra befintliga riksintresseområdena:

Storungs-Klinthagen: ligger delvis i nära anslutning till riksintresse för högexploaterad kust samt i nära anslutning till riksintresse för totalförsvarets militära del, påverkansområde för buller eller annan risk samt område av betydelse på land gällande hamnen i Kappelshamn som ägs av Fortifikationsverket och används av Försvarsmakten.

Rute-Stucks: ligger delvis i nära anslutning till riksintresse för högexploaterad kust samt i nära anslutning till riksintresse för totalförsvarets militära del, riksintresse på land samt påverkansområde för buller eller annan risk gällande Trelge övnings- och skjutfält.

Kommunalt vatten - Bästeträsk

Initialt konstaterar förvaltningen att SGU överhuvudtaget inte har redovisat något om vilken konflikt som kan föreligga med kommunal vattenproduktion eller vattenskyddsområden. Av de fyra befintliga riksintresseanspråken på norra Gotland överlappar Fleringe, Rute och Stucks med vattenskyddsområde för den kommunala vattentäkten Bästeträsk.

Fleringe: en liten del av riksintresseanspråket överlappar sekundär skyddszon.

Rute: merparten av riksintresseanspråket överlappar sekundär skyddszon och i delar även primär skyddszon.

Stucks: omkring hälften av riksintresseanspråket överlappar sekundär skyddszon och i delar även primär skyddszon.

Storungs-Klinthagen: överlappar och angränsar ej vattenskyddsområdet.

SGU föreslår även en utökning av det sammanslagna området Rute-Stucks, som innebär att utökning sker inom både sekundär och primär skyddszon. Merparten av den föreslagna ökningen sker inom primär skyddszon. Förslaget innebär även att en mindre del, av det tidigare området Stucks, minskar inom primär och sekundär skyddszon.

Enligt föreskrifterna för Bästeträsk kräver täkt av berg tillstånd i både primär och sekundär skyddszon. Tillstånd enligt föreskrifterna krävs dock inte om verksamheten har tillståndsprövats enligt 9 eller 11 kapitlet i miljöbalken. Föreskrifterna för vattenskyddsområdet innebär därmed inte någon särskild begränsning i möjligheten att nyttja riksintresseanspråket för kalkstensbrytning.

Vattenskyddsområdet omfattar i princip hela avrinningsområdet för Bäste träsk. En brytning inom vattenskyddsområdet skulle därmed innebära att tillrinningen till Bästeträsk riskerar att minska. Risk finns även att brytning närmare ytvattentäkten med tillhörande avvattning kan påverka de lokala grundvattenförhållandena. Förvaltningen anser därför att Region Gotland ska motsätta sig en utvidgning av det sammanslagna området Rute-Stucks.

Prövning av bergtäkt på en fastighet i Bunge har skett upp till högsta instans med avslag till kalkstenstäkt m m (mark och miljööverdomstolen 2018-09-11, M 5431-14, Högsta domstolen 2019-04-01 mål nr T 4829-18). Det finns därför inget skäl att behålla riksintresseanspråket i denna del.

Förvaltningen anser därför att Region Gotland ska motsätta sig en utvidgning av det sammanslagna området Rute-Stucks.

Förvaltningen konstaterar vidare att förslaget till nytt riksintresseanspråk även omfattar mark där Region Gotland och-/eller tredje part, med Region Gotlands medgivande, äger ledningar för samhällsviktig infrastruktur. Det är väsentligt för Region Gotland att rådigheten över berörd infrastruktur, och möjligheten att förnya densamma, inte påverkas av riksintresset.

Sammanfattningsvis anser förvaltningen att Region Gotland bör avstyrka föreslagen utvidgning av riksintresset för Rute-Stucks i de delar som kommer i konflikt med vattenskyddet för Bästeträsk. Ställningstagandet bottnar i ansvaret för och omsorgen om en långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning för Gotland och tar utgångspunkt i vattenskyddsområdet med föreskrifter för Bästeträsk.

Vidare framhåller förvaltningen att de ställningstaganden som har gjorts i Översiktsplan Vårt Gotland 2040 gällande fyndigheter av ämnen eller mineral fortsatt är gällande och att områdena på norra Gotland som överlappar med Natura 2000-områden helt eller delvis bör undantas från område av riksintresse för fyndigheter av ämnen eller material. Förvaltningen framhåller att detta ställningstagande väger särskilt tungt gällande den del av område Rute-Stucks som har prövats i högsta instans med avslag som följd, det bedöms således inte finnas skäl att behålla, eller utöka, riksintresseanspråket i denna del.

Ärendets behandling under mötet

Senior sakkunnig Susanne Pettersson föredrar ärendet.

Ordförande ställer proposition på arbetsutskottets förslag till beslut och finner att det vinner bifall samt förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Arbetsutskottets förslag till tekniska nämnden

1. Tekniska nämnden rekommenderar regionstyrelsen, i egenskap av VA-huvudman, att avstyrka föreslagen utvidgning av riksintresset för Storugns-Klinthagen, Fleringe, Rute och Stucks i de delar som kommer i konflikt med vattenskyddet för området Bästeträsk.
2. Beslutet förklaras omedelbart justerat och översänds till regionstyrelsen för slutligt beslut.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse teknikförvaltningen, daterad 2026-01-08

Bilaga - Remiss. Utredning angående översyn av de tre kalkstensfyndigheterna Storugns-Klinthagen, Rute, Fleringe samt Stucks

Bilaga - Sektorsbeskrivning – riksintresse enligt 3 kap. 7 § miljöbalken
Länk Vattenskyddsområden | Region Gotland Föreskrifter för aktuellt vattenskyddsområde: <https://gotland.se/bygga-bo-och-miljo/vatten-ochavlopp/dricksvatten/vattenskyddsomraden>

Presentation på sammanträde

Skickas till
Regionstyrelsen.